

Проценка на степенот на транспарентност, отвореност и јавна комуникација на судскиот систем во Република Северна Македонија

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ

Проценка на степенот на транспарентност, отвореност и јавна комуникација на судскиот систем во Република Северна Македонија

ПРОЕКТ: Отворено судство за отчетност и доверба

Имплементатори: Центар за правни истражувања и анализи - ЦПИА

Финансиски поддржан од: UNOPS

Редакција: Никола Јовановски

© АВГУСТ, 2026

Автор: д-р. Жарко Алексов

Disclaimer:

Оваа анализа е подготвена во рамки на проектот „Отворено судство за отчетност и доверба“ поддржана од UNOPS. Изразените ставови и мислења се на авторите на оваа анализа и нужно не ги одразуваат ставовите и мислењата на донаторот

Листа на кратенки

АКМИС - Автоматизиран компјутерски систем за управување со судски предмети

API - Апликациски програмски интерфејс (Application Programming Interface)

CSV - Comma-Separated Values (отворен формат на машински читливи податоци)

ЕНЕР - Единствен национален електронски регистар на прописи

Е-ПУС - Електронска платформа за управно судство

ЕСЧП - Европски суд за човекови права

ЗЗЛП - Закон за заштита на личните податоци

GDPR - Општа регулатива за заштита на податоците на Европската Унија (General Data Protection Regulation)

IRM - Независен механизам за известување (Independent Reporting Mechanism)

LegalTech - Правно-технолошки алатки

OGP - Партнерство за отворена власт (Open Government Partnership)

PCM - Република Северна Македонија

Содржина

Вовед	5
1.Цел и опфат на проценката	6
2.Методологија на истражувањето	7
1.Анализа на документи и податоци (Desk Research)	7
2. Квалитативно истражување (Длабински интервјуа)	8
3. Стратешки документи	8
• 3.1 Партнерство за отворена власт (OGP) и Шестиот национален акциски план	9
• 3.2 Стратегија за транспарентност на Владата на РСМ (2023–2026)	10
• 3.3 Развојна секторска стратегија за правосудство (2024 – 2028)	11
4. Анализа на нормативна рамка	12
• 4.1 Устав на РС Македонија	12
• 4.2 Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер	13
• 4.3 Закон за судовите	15
• 4.4 Судски деловник	16
• 4.5 Закон за управување со движењето на предметите во судовите (2020)	17
• 4.7 Закон за заштита на личните податоци (ЗЗЛП)	18
• 4.8 Заклучок: Правна и стратешка рамка за транспарентност на судството	19
5. Проценка на отвореност на судството	21
• Предмет на анализа	21
• Методологија за оценување на степенот на отвореност на судските институции ..	22
• Области на оценување (индикатори)	23
• Анализа на поединечни институции	24
• 5.1 Врховен суд на Република Северна Македонија	24
• 5.2 Судски совет	26
• 5.3 Основни судови	30
• 5.4 Апелациони судови	33
• 5.5 Управен и Виш управен суд	36
• 5.6 Академија за судии и јавни обвинители	39
6. Финален заклучок од анализата	42

Транспарентноста претставува еден од темелните принципи на современото демократско управување и е суштински предуслов за независно, отчетно и ефикасно судство. Отвореноста на правосудните институции овозможува јавноста да биде информирана за нивното работење, придонесува за зајакнување на јавната доверба и ја поттикнува институционалната отчетност, при што истовремено се обезбедува соодветна рамнотежа помеѓу јавниот интерес, независноста на судството и заштитата на процесните права.

Во последните години, транспарентноста на судскиот систем добива сè поголемо значење како дел од реформите во правосудството и процесот на пристапување на Република Северна Македонија кон Европската Унија. Националните стратешки документи, законската рамка и препораките на меѓународните организации сè појасно ја препознаваат потребата од проактивно објавување информации, унапредување на јавната комуникација, поголема достапност на податоците и поширока примена на дигитални алатки во работењето на судските институции. Во овој контекст, транспарентноста не претставува само законска обврска, туку и важен инструмент за зајакнување на интегритетот, легитимитетот и ефикасноста на правосудниот систем.

Оваа анализа претставува почетна дијагностичка основа за развој на системски решенија за унапредување на транспарентноста на судскиот систем. Наодите и заклучоците од проценката ќе послужат како основа за изработка на Насоки и стандардизирани образци за транспарентност, кои ќе опфатат клучни области како што се предметната работа, заостанатите предмети, времетраењето на судските постапки, буџетското работење и дисциплинските мерки. Дополнително, врз основа на

резултатите ќе биде организирана практична работилница со претседатели на судови, претставници на ИТ-службите и лица задолжени за односи со јавноста, со цел тестирање, усогласување и финализирање на предложените решенија. Во следната фаза ќе бидат подготвени и објавени стандардизирани материјали за транспарентност, вклучително и унифицирани образци за отворени податоци и извештаи за транспарентност, кои ќе бидат предложени за валидација и усвојување преку Советот за отворено судство. На овој начин, анализата не претставува само проценка на постојната состојба, туку и практична основа за воспоставување на поунифициран, поотворен и поотчетен систем на јавна комуникација во судството.

1. Цел и опфат на проценката

Целта на оваа проценка е да обезбеди сеопфатна и објективна оценка на степенот на транспарентност, отвореност и јавна комуникација на судскиот систем во Република Северна Македонија. Анализата има за цел да утврди во која мера институциите ги исполнуваат законските и стратешките обврски за проактивно објавување информации, како и да ги идентификува системските предизвици кои влијаат врз достапноста, квалитетот и навременоста на информациите што им се ставаат на располагање на граѓаните, медиумите и стручната јавност.

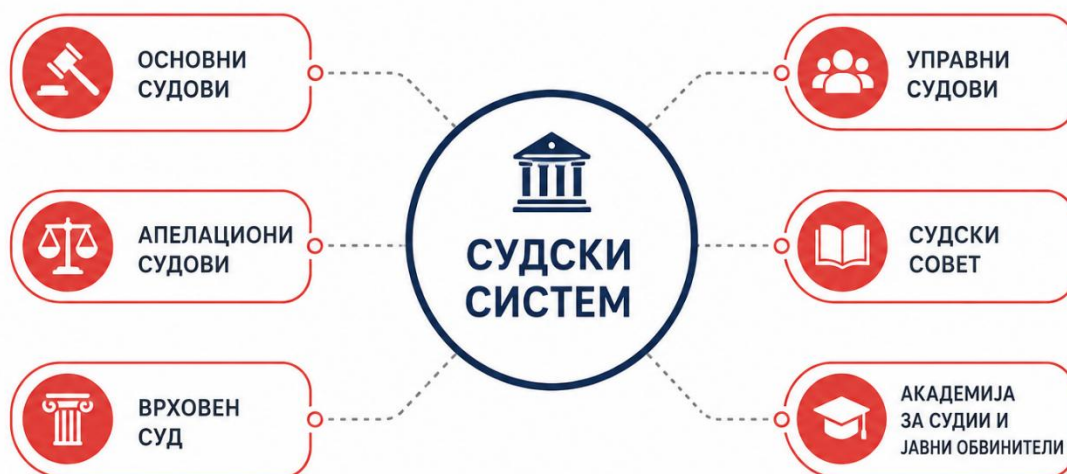
Проценката опфаќа хоризонтална анализа на целата судска мрежа и институциите што имаат клучна улога во функционирањето и развојот на судството. Во анализата се опфатени Врховниот суд на Република Северна Македонија, четирите апелациони судови, сите основни судови, Управниот суд, Вишиот управен суд, Судскиот совет на Република Северна Македонија и Академијата за судии и јавни обвинители. На овој начин се обезбедува комплетен увид во различните нивоа на судската организација и можност за споредба на воспоставените практики за транспарентност и јавна комуникација.

Предмет на проценката не е оценување на законитоста на постапувањето или на квалитетот на судските одлуки, туку анализирање на институционалната транспарентност преку достапноста на информации, проактивното објавување податоци, комуникацијата со јавноста, користењето на дигитални алатки и примената на добри практики во информирањето. Анализата, исто така, ги идентификува разликите помеѓу институциите, постојните празнини во нормативната и практичната примена на стандардите, како и можностите за нивно стандардизирање и унапредување.

Наодите од проценката претставуваат основа за подготовка на практични препораки и насоки за воспоставување на поунифициран, поотворен и поотчетен систем на јавна комуникација, со крајна цел зајакнување на довербата на јавноста во судството и унапредување на транспарентноста како составен дел од владеењето на правото.

ИНСТИТУЦИИ ОД СУДСКИОТ СИСТЕМ

КОИ СЕ ОПФАТЕНИ ВО ОВАА АНАЛИЗА

2. Методологија на истражувањето

За да се обезбеди сеопфатен, објективен и повеќеслоен увид во степенот на отвореност на судскиот систем, истражувањето се потпира на комбиниран методолошки пристап. Овој пристап овозможува споредба помеѓу она што е пропишано како формална обврска и она што се применува во реалната практика, преку примена на следните методи:

1. Анализа на документи и податоци (Desk Research)

Оваа фаза опфаќа секундарно истражување и евалуација на постојните стратегии за транспарентност, нормативната рамка и институционални ресурси:

- **Анализа на стратешки документи:** Преглед и анализа на главните стратегии и други релевантни документи која ја определува стратешката определба и воља на земјата за поголема отчетност, отворени податоци и јавна комуникација за подобрување на транспарентноста.
- **Нормативна анализа:** Преглед на релевантните закони, подзаконски акти, комуникациски стратегии и интерни протоколи кои го регулираат пристапот до информации од јавен карактер и известувањето за работата на судството.
- **Евалуација на проактивната транспарентност:** Детална проверка на официјалните веб-страници на судовите, Судскиот совет и останатите

правосудни институции со цел да се утврди квантитетот, квалитетот и навременоста на објавените податоци (извештаи за работа, буџети, судски одлуки, распореди на судења).

2. Квалитативно истражување (Длабински интервјуа)

Со цел да се мапираат реалните предизвици на терен кои не се видливи само преку анализа на документи, спроведено е примарно квалитативно истражување:

- **Полуструктурирани интервјуа:** Директни разговори со портпаролите (лицата задолжени за односи со јавноста) во судовите, во Судскиот совет, судско-медиумски совет и др.
- **Фокус на интервјуата:** Прашалникот е дизајниран да ги детектира секојдневните пречки во комуникацијата, кадровските и техничките капацитети за управување со податоци, нивото на соработка со медиумите, како и нивните ставови за тоа кои алатки и модел-образци би им биле најкорисни за стандардизирање на работата.

3. Стратешки документи

3.1 Партнерство за отворена власт (Open Government Partnership – OGP) и Шестиот национален акциски план (2024–2026)

Партнерството за отворена власт (Open Government Partnership – OGP) е глобална мултилатерална иницијатива основана во 2011 година, чија цел е да ги поттикне владите да спроведуваат политики засновани на транспарентност, отчетност, интегритет, граѓанско учество и примена на дигитални технологии за подобро управување. Република Северна Македонија се приклучи на иницијативата во 2011 година и оттогаш континуирано изготвува двегодишни национални акциски планови. Овие планови се подготвуваат преку процес на ко-креирање помеѓу институциите на јавната власт и организациите на граѓанското општество, а нивната имплементација се следи и независно се оценува преку Независниот механизам за известување (Independent Reporting Mechanism – IRM).

Шестиот национален акциски план (2024–2026)

Шестиот Национален акциски план (2024–2026) претставува актуелната национална рамка за спроведување на принципите на отворено владеење. Планот содржи 25 конкретни обврски, групирани во пет тематски области:

- борба против корупцијата;
- партиципативно креирање политики и граѓанско учество;
- правно зајакнување и пристап до правда;
- развој и примена на дигитални технологии;
- активности поврзани со климатските промени.

Покрај националниот акциски план за извршната власт, во рамките на OGP се реализираат и иницијативите „Отворен парламент“ и „Отворено судство“, со што принципите на отворено владеење се прошируваат и кон законодавната и судската власт.

Отворено судство

Од аспект на транспарентноста на правосудниот сектор, особено значење има фактот што Шестиот национален акциски план ги продолжува и ги продлабочува активностите воспоставени со Петтиот акциски план (2021–2023) во рамките на иницијативата „Отворено судство“. Предвидените мерки се насочени кон подобрување на пристапот до информации и податоци од судските институции, развој на механизми за мерење и јавно објавување на перформансите на судовите, како и унапредување на комуникацијата со јавноста. Нивната крајна цел е да придонесат кон поголема отчетност на судската власт и зајакнување на јавната доверба во правосудниот систем.

Индиректни мерки за транспарентност

Покрај активностите поврзани со правосудството, Акцискиот план предвидува и повеќе хоризонтални мерки кои индиректно придонесуваат за поголема транспарентност и интегритет на институциите, меѓу кои се: унапредување на транспарентноста на владините седници, подобрување на јавниот пристап до Регистарот на вистински сопственици, дигитализација на финансиското известување на политичките партии, како и развој на дигитални алатки за јавни консултации и поширока употреба на отворени податоци.

Во својата оценка на Акцискиот план, Независниот механизам за известување (IRM) заклучува дека најголем потенцијал за значајни резултати имаат обврските поврзани со транспарентноста на вистинската сопственост, политичкото финансирање и граѓанското учество на локално ниво, при што нивниот успех во голема мера ќе зависи од ефективната соработка помеѓу институциите и граѓанското општество.

Иако OGP нема правно обврзувачки карактер, неговите национални акциски планови претставуваат значајна политичка и реформска рамка за унапредување на транспарентноста, отчетноста и доброто управување. За правосудниот сектор тие имаат особено значење, бидејќи промовираат системски пристап кон проактивната транспарентност, јавната отчетност, дигитализацијата и учеството на јавноста, што претставува основни предуслови за зајакнување на довербата во институциите и унапредување на владеењето на правото.

3.2 Стратегија за транспарентност на Владата на Република Северна Македонија (2023–2026)

Стратегијата за транспарентност на Владата на Република Северна Македонија (2023–2026) претставува основен стратешки документ со кој се воспоставува единствена рамка за унапредување на транспарентноста, отчетноста и интегритетот на институциите на извршната власт. Таа претставува продолжение на претходните политики за отворено

влеење и е усогласена со меѓународните стандарди за добро управување, препораките на Партнерството за отворена власт (Open Government Partnership – OGP) и процесот на пристапување кон Европската Унија.

Цел и значење

Основната цел на Стратегијата е да се воспостави институционална култура на отвореност и отчетност, преку која јавните институции ќе обезбедат навремен, лесно достапен и разбирлив пристап до информации од јавен интерес. Стратегијата ја препознава транспарентноста како предуслов за зајакнување на довербата на граѓаните во институциите, намалување на ризиците од корупција, подобрување на квалитетот на јавните политики и унапредување на демократското управување.

Во нејзината основа се вградени принципите на **проактивна транспарентност**, отчетност, интегритет, инклузивност, навременост, разбирливост на информациите, како и принципот **„отворени податоци по дифолт“**, преку објавување на информации во машински читлив и повторно употреблив формат.

Приоритетни области

Стратегијата дефинира шест (6) меѓусебно поврзани приоритетни области:

- **Унапредување на активната транспарентност** преку унифицирани стандарди за објавување информации, подобрување на веб-страниците на институциите и воспоставување механизми за следење на нивната транспарентност.
- **Подобрување на системот за слободен пристап до информации од јавен карактер**, со намалување на случаите на „молчење на администрацијата“, јакнење на институционалните капацитети и поефикасна примена на законските обврски.
- **Зајакнување на фискалната транспарентност**, преку проширување на достапноста на податоците за јавните финансии, јавните набавки и трошењето на јавните средства.
- **Развој на системот на отворени податоци**, преку автоматизирано објавување на податочни сетови, усогласување со европските стандарди и зголемување на нивната повторна употреба.
- **Поголема транспарентност во процесот на креирање политики и прописи**, преку поефикасно користење на ЕНЕР и обезбедување навремени јавни консултации.
- **Ограничување на ризиците од злоупотреба на дискреционите овластувања**, преку задолжително образложување и јавно објавување на одлуките со значително дискреционо влијание.

Значење за правосудниот сектор

Иако Стратегијата примарно се однесува на институциите на извршната власт, нејзините принципи имаат пошироко значење и за правосудниот сектор. Концептите на проактивна транспарентност, отчетност, отворени податоци и јавна комуникација

претставуваат современи стандарди на добро управување кои можат да се применуваат и во судството и јавното обвинителство. Во таа смисла, Стратегијата претставува значајна национална референтна рамка за развој на политики за транспарентност во целиот јавен сектор, вклучително и во правосудните институции.

3.3. Развојна секторска стратегија за правосудство (2024 – 2028)

Развојната секторска стратегија за правосудство (2024–2028), усвоена од Владата во декември 2023 година, претставува основен стратешки документ за развој на правосудниот сектор. Заменувајќи ја претходната стратегија (2017–2022), овој документ дефинира нов концепт на долгорочно секторско планирање и мерење на резултатите, насочен кон унапредување на владеењето на правото согласно европските стандарди.

Поаѓајќи од констатацијата дека довербата на јавноста во правосудниот систем е на незадоволително ниво, Стратегијата ја позиционира транспарентноста како хоризонтален принцип неопходен за системско унапредување на институционалниот интегритет.

Во тој контекст, документот утврдува три клучни реформски насоки за зголемување на отвореноста:

- **Институционална отчетност и управување засновано на податоци:** Се предвидува поголема достапност на информации за работата на судовите, јавните обвинителства и советите. Ова опфаќа унапредување на правосудната статистика, развој на индикатори за перформанси и воведување објективни мерила, вклучително и преку примена на стандардизирани методологии за утврдување на сложеноста на предметите при оценување на ефикасноста и квалитетот на институциите.
- **Проактивна јавна комуникација:** Препознаена е потребата од континуирано информирање на јавноста и јакнење на комуникациските капацитети на институциите. Стратегијата нагласува дека транспарентноста мора да се остварува во соодветна рамнотежа со почитувањето на судската независност, заштитата на личните податоци и правото на правично судење.
- **Дигитална трансформација (Е-правда):** Дигитализацијата се третира како клучен инструмент за отвореност. Планирани се активности за модернизација на информациските системи, подобрување на институционалната интероперабилност и проширување на електронските услуги, што е во целосна согласност со современите европски тенденции.

Иако Стратегијата не содржи изолирано поглавје посветено исклучиво на транспарентноста, принципите на отвореност, јавна комуникација и дигитализација се длабоко интегрирани низ сите реформски приоритети. Со тоа, документот претставува цврста основа за развој на современ и отчетен правосуден систем, способен да ја врати и зајакне довербата на граѓаните.

4. Анализа на нормативна рамка

При анализата на правната рамка што ја уредува транспарентноста и отвореноста на судскиот систем, појдовна основа претставува Уставот на Република Северна Македонија. Иако не содржи посебно поглавје посветено на транспарентноста на правосудството, Уставот воспоставува повеќе принципи и гаранции кои ја формираат основата за јавно, отчетно и отворено функционирање на судската власт и на другите институции од правосудниот сектор.

4.1 Устав на РС Македонија

Една од најзначајните уставни гаранции е содржана во **членот 16 (ставови 2 и 3)**, кој ги утврдува слободата на информирање и правото на пристап до информации.

Уставни одредби (Член 16)

„[...] Се гарантира слободата на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање на институции за јавно информирање. Се гарантира слободниот пристап кон информациите, слободата на примање и пренесување на информации [...]“

Овие одредби претставуваат уставна основа за обезбедување на транспарентност во работењето на јавните институции, вклучително и институциите од правосудниот систем. Нивната цел е да овозможат јавноста да располага со навремени и релевантни информации за функционирањето на институциите, нивните резултати, начинот на користење на јавните средства и исполнувањето на законските надлежности. Врз оваа уставна основа е изграден современиот систем на пристап до информации преку **Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер**, како и преку низа други закони кои ја разработуваат обврската за проактивна транспарентност и јавност во работењето на институциите.

Посебно значење за транспарентноста на судството има **членот 102 од Уставот**, кој го утврдува принципот на јавност во судската постапка.

Уставни одредби (Член 102)

„Расправата пред судовите и изрекувањето на пресудата се јавни. Јавноста може да биде исклучена во случаи утврдени со закон.“

Принципот на јавност на судските расправи претставува една од основните гаранции за независно, непристрасно и правично судење. Истовремено, тој придонесува кон јакнење на довербата на јавноста во судството преку овозможување на јавен увид во судските постапки. Начинот на неговото практично спроведување е детално разработен во Законот за судовите и во процесните закони, кои ги утврдуваат условите, исклучоците и процедурите за обезбедување јавност во судските постапки.

Во однос на **Судскиот совет**, уставните одредби што ја уредуваат неговата положба, состав и надлежности (**членови 104 и 105**) не содржат изречни правила за транспарентноста на неговото работење. Сепак, овие одредби треба да се толкуваат во

согласност со општите уставни принципи за јавност и пристап до информации утврдени во членот 16. Дополнително, **членот 105 став 3** воспоставува значаен механизам на институционална отчетност, пропишувајќи дека:

„Советот за својата работа поднесува годишен извештај до Собранието на Република Северна Македонија [...]“

Поднесувањето на годишниот извештај пред Собранието обезбедува можност за демократски надзор над работата на Судскиот совет, а преку јавноста на парламентарната постапка и за информирање на пошироката јавност за неговото работење и постигнатите резултати.

За институциите од извршната власт кои имаат значајна улога во функционирањето на правосудниот систем, како што се Министерството за правда, Управата за извршување на санкциите и Агенцијата за управување со одземен имот, покрај членот 16, релевантен е и **членот 95 став 3 од Уставот**, според кој:

„Организацијата и работата на органите на државната управа се уредуваат со закон што се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници.“

Врз основа на оваа уставна одредба е донесен Законот за организација и работа на органите на државната управа, како и Законот за општата управна постапка и други прописи кои ја утврдуваат транспарентноста, отчетноста и јавноста како темелни принципи во работењето на органите на државната управа.

Уставот на Република Северна Македонија воспоставува солидна нормативна основа за обезбедување транспарентно, јавно и отчетно функционирање на правосудниот систем. Иако најголемиот дел од конкретните механизми се разработени во посебните закони, уставните гаранции за слободен пристап до информации, јавност на судските постапки и институционална отчетност претставуваат темел врз кој се гради современ и отворен правосуден систем, во согласност со принципите на владеење на правото и демократското управување.

4.2 Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер¹

Еден од темелните закони со кој се обезбедува транспарентноста и отчетноста на институциите во Република Северна Македонија е Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Со неговото донесување на 22 мај 2019 година и почетокот на примената на 30 ноември 2019 година, беше заменето претходното законско решение од 2006 година. Со ова се воспостави нова, посовремена правна рамка, целосно усогласена со европските стандарди за пристап до информации и принципите на отворено управување.

¹ Службен весник на РСМ“ бр. 101/2019

Основната цел на Законот е двојна: да го гарантира остварувањето на уставното право на слободен пристап до информации и да овозможи јавноста поефикасно да врши демократска контрола врз работењето на носителите на јавни овластувања.

Персонален опфат и предмет на Законот

Законот има широк персонален опфат. Статус на „иматели на информации“ имаат:

- Органите на државната власт и локалната самоуправа;
- Јавните установи и јавните претпријатија;
- Независните државни органи;
- Правните и физичките лица кои вршат јавни овластувања или дејност од јавен интерес;
- Политичките партии (исклучиво во делот на располагањето со јавните средства).

Информација од јавен карактер е дефинирана екстензивно – како секоја информација, без оглед на нејзината форма, која е создадена или со која располага имателот при вршењето на своите надлежности. Пристапот до овие информации е бесплатен (со исклучок на реалните материјални трошоци за умножување или доставување), а барањата можат да се поднесат усно, писмено или по електронски пат. Секој имател е законски обврзан да назначи службено лице за посредување со информации, чија задача е навремено постапување и асистенција на барателите.

Проактивна наспроти реактивна транспарентност

Законот го проширува концептот на транспарентност преку воспоставување баланс помеѓу реактивниот пристап (обезбедување податоци по поднесено барање) и проактивниот пристап. Една од најзначајните новини на Законот од 2019 година е токму зајакнувањето на обврските за проактивна транспарентност, регулирани со член 10 од Законот.

Институциите се должни континуирано, самоиницијативно и редовно да објавуваат информации за својата организација, надлежности, буџети, јавни набавки и донесени акти. Преку овој механизам се намалува потребата од формални барања, се забрзува протокот на информации и се гради култура на институционална отвореност.

Институционална поставеност: Улогата на Агенцијата

Со новиот Закон се изврши значајно институционално унапредување преку трансформација на дотогашната Комисија за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер во Агенција за заштита на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер. Агенцијата е позиционирана како самостоен и независен државен орган, со проширени надлежности кои вклучуваат: одлучување по жалби, следење на примената на Законот, подготовка на насоки, спроведување обуки и промоција на правото на пристап до информации.

Наоди и предизвици во практичната имплементација

И покрај значително подобрената нормативна рамка, извештаите на Агенцијата, како и наодите на домашните и меѓународните организации, укажуваат на континуирани предизвици во практиката. Клучните слабости се лоцираат во:

- Недоследната примена на обврските за проактивно објавување податоци од член 10 од Законот;
- Пробивањето на законските рокови за постапување по барањата;
- Присуството на т.н. „молчење на администрацијата“.

Оттука, ефективната имплементација на Законот останува еден од клучните предуслови за суштинско унапредување на транспарентноста и отчетноста на институциите, вклучително и на оние од правосудниот сектор, каде навремениот пристап до информации е директно поврзан со довербата на јавноста во владеењето на правото.

4.3 Закон за судовите

Законот за судовите претставува основен секторски пропис кој ја уредува организацијата, надлежностите и функционирањето на судската власт во Република Северна Македонија. Покрај прашањата поврзани со судската мрежа, статусот на судиите и организацијата на судовите, Законот воспоставува важни принципи поврзани со јавноста на судските постапки, отчетноста и транспарентноста на судството, претставувајќи една од клучните законски основи за операционализација на уставното начело на јавност во работењето на институциите.

Отвореноста на судовите, согласно Законот за судовите, се остварува преку неколку клучни сегменти:

Јавност на судските постапки (Член 6) Еден од основните принципи утврдени со Законот е правото на правично и јавно судење. Согласно членот 6, секој има право на правично и јавно судење во разумен рок пред независен и непристрасен суд основан со закон. Оваа одредба претставува основа за принципот на јавност на судењето и е во согласност со меѓународните стандарди, особено со членот 6 од Европската конвенција за човекови права. Принципот на јавност има за цел да обезбеди транспарентност на судската постапка, јавна контрола врз вршењето на судската функција и зголемување на довербата на јавноста во судството. Исклучоците од принципот на јавност, како што се заштитата на приватноста, интересите на малолетници, државната или деловната тајна и други оправдани ограничувања, се детално уредени со процесните закони, особено со Законот за кривичната постапка и Законот за парничната постапка.

Институционална отчетност и комуникација со јавноста (Член 97) Законот за судовите воспоставува формална основа за комуникација на судовите со јавноста преку членот 97, кој предвидува дека информациите за работата на судот ги дава претседателот на судот или одговорно лице за односи со јавноста. Со оваа одредба се воспоставува институционална одговорност за обезбедување навремено, точно и професионално информирање на јавноста и медиумите за работата на судовите. Практичната

реализација на оваа обврска се остварува преку задолжително формирање канцеларија за односи со јавноста, согласно внатрешната организација и расположливите ресурси на судовите. Дополнително, Законот воспоставува обврска судовите најмалку еднаш годишно јавно да ја информираат јавноста за резултатите од својата работа, што претставува важен инструмент за отчетност, следење на ефикасноста и градење доверба во судските институции.

Дигитална транспарентност и пристап до судски информации (Член 99) Во услови на дигитална трансформација на јавниот сектор, веб-страниците на судовите претставуваат еден од најзначајните механизми за проактивна транспарентност и олеснување на пристапот на јавноста до информации за работата на судовите. Согласно членот 99 став (5), Законот за судовите предвидува задолжителна обврска правосилните судски одлуки да се објавуваат на веб страницата на судот во рок од седум дена од денот на правосилноста. Законот прецизира дека ова објавување се врши „на начин утврден со закон“, со што се остава простор за примена на правилата за анонимизација и заштита на личните податоци уредени во другите релевантни прописи. Објавувањето на судските одлуки претставува значаен инструмент за зголемување на транспарентноста на судската практика, подобрување на пристапот до правдата и овозможување подобро разбирање на работата на судовите од страна на граѓаните, медиумите, правната заедница и истражувачите. Сепак, ефективното остварување на принципот на отворено судство не зависи единствено од постоењето на законска рамка, туку и од доследната имплементација на стандардите за проактивно објавување информации, професионална комуникација со медиумите, унифициран пристап во работењето на судовите и развој на институционални капацитети за односи со јавноста.

4.4. Судски деловник²

Деловникот е местото каде принципите на транспарентност утврдени во Законот за судовите и Законот за Судскиот совет се разработуваат до ниво на конкретна, секојдневна судска пракса. Клучните механизми се:

1. Односи со јавноста во судот (членови 101–103). Член 101 пропишува задолжително формирање канцеларија за односи со јавноста во секој суд, која по барање доставува анонимизиран примерок од објавена одлука. Истиот член обврзува секојдневно објавување на времето, местото и предметот на судењето на видно место и на видео-огласна табла, а за судења со поголем јавен интерес — обезбедување дополнителна просторија за публика. Член 102 го уредува начинот на давање информации за јавноста (преку претседателот на судот или лицето за односи со јавноста), со гаранција дека податоците мора да бидат точни и дека класифицирани информации не се соопштуваат. Член 103 дополнително бара судиите и службениците, кога јавно изнесуваат лично мислење за случаи од судска пракса, изречно да нагласат дека станува збор за нивен личен став.

² Сл. весник бр. 66/2013 и Деловникот за изменување и дополнување од јули 2014 година

2. Пристап на јавноста и медиумите до судења (членови 104–111). Клучна одредба е **член 104**: новинарите и граѓаните можат да присуствуваат на јавните рочишта **без потреба од претходно одобрение** — судот само е должен да им обезбеди услови за присуство. За видео/аудио снимање и фотографирање, потребно е одобрение (во кривична постапка — од претседателот на Врховниот суд; во парнична и управна постапка — од претседателот на судот, со писмена согласност на странките), чија постапка понатаму е разработена во членовите 105–111 (рок за барање, содржина на барањето, забрана за давање предност на одделна медиумска куќа, ограничувања заради заштита на приватност, безбедност, заштитени сведоци и малолетници).

3. Огласна табла и дигитален дисплеј (член 122). Судските огласи и соопштенија задолжително се објавуваат и на огласна табла во судот и на веб-страницата на судот, а дневната листа на закажани судења се објавува и на видео-дисплеј во ходниците.

4. Анонимизација и објавување одлуки на веб-страница (член 130). По верификација на одлуката, во рок од **2 дена** таа се анонимизира и објавува на веб-страницата на судот, освен кога јавноста е уставно/законски исклучена. Софтверското решение дозволува само печатење, не и менување или копирање на текстот. Пропишани се и рокови за бришење на објавените одлуки (според рокот за бришење осуда за кривични предмети; пет години за останатите).

4.5 Закон за управување со движењето на предметите во судовите (2020)

Овој закон претставува клучната алка помеѓу принципот на транспарентност и неговата дигитална операционализација. Неговите основни цели се обезбедување на правото на непристрасно избран судија при распределбата на предметите, управување со движењето на предметите преку автоматизираниот компјутерски систем за управување со судски предмети (АКМИС), спречување на застојот во движењето на предметите и создавањето заостаток на нерешени предмети, како и обезбедување на почитувањето на законските рокови за преземање процесни дејствија, донесување, изготвување и објавување на судските одлуки. Автоматизираната распределба на предметите претставува значаен механизам за зајакнување на интегритетот и непристрасноста на судството, бидејќи го минимизира ризикот од произволно или селективно доделување на предметите на определени судии и ја зајакнува довербата на јавноста во судскиот систем.

Централната одредба од аспект на транспарентноста е содржана во член 9, кој воспоставува јасен механизам за дигитално објавување на судските одлуки. Согласно ставот (1), овластениот судски службеник на првостепениот суд е должен во рок од седум дена од денот на правосилноста на судската одлука, односно од денот на доставувањето на одлуката од повисокиот суд, да ја објави на веб-страницата на судот. Со интервенција на Уставниот суд, укината е првичната законска обврска одлуките да се објавуваат со име и презиме на странките. Следствено, при објавувањето строго се анонимизираат сите податоци што можат да го откријат идентитетот на странките, нивната адреса на живеалиште или престојувалиште, седиштето на правното лице, единствениот матичен број на граѓанинот (ЕМБГ), единствениот матичен број на субјектот на упис, како и личните податоци на сведоците и оштетените во постапката.

Со донесувањето на овој закон законодавецот воспостави нов режим на објавување на судските одлуки, кој има предност во однос на постарите одредби од Судскиот деловник. Оттука, актуелниот законски рок за објавување на правосилните судски одлуки изнесува седум дена.

Законот дополнително предвидува дека кога јавноста е исклучена согласно со Уставот, закон или ратификуван меѓународен договор, на веб-страницата на судот се објавува само диспозитивот на судската одлука, без нејзино образложение. Со тоа се воспоставува соодветна рамнотежа помеѓу начелото на јавност и потребата од заштита на доверливите информации. Истовремено, законот ги уредува и роковите за достапност на објавените судски одлуки. Така, кривичните судски одлуки се отстрануваат од веб-страницата по донесување решение за бришење на правните последици од осудата, додека останатите судски одлуки се бришат по истекот на пет години од нивното објавување. Дополнително, објавените одлуки можат да се пребаруваат и печатат, но не смеат да се менуваат, копираат или обработуваат во нивната електронска форма, со што се обезбедува интегритетот и автентичноста на објавените судски акти.

Особено значајна новина претставува член 10, со кој се воспоставува централизирана база на судски одлуки што ја води Информатичкиот центар при Врховниот суд на Република Северна Македонија. За разлика од јавно достапните одлуки на веб-страниците на судовите, оваа база содржи правосилни и неправосилни судски одлуки во интегрален текст, без анонимизација на податоците за странките и другите учесници во постапката. Пристап до базата имаат судиите и Судскиот совет, а за научноистражувачки цели пристап можат да добијат и други лица кои ќе докажат легитимен интерес, при што сите корисници се должни да постапуваат во согласност со прописите за заштита на личните податоци. Со ова законодавецот воспоставува рамнотежа помеѓу потребата од единствена и конзистентна судска практика, научното истражување и заштитата на личните податоци.

Дополнителна потврда на значењето на овој закон дава и Начелниот став на Врховниот суд, со кој се разјаснува односот помеѓу обврската за објавување на правосилните судски одлуки на веб-страниците на судовите и правото на увид во списите на предметот уредено со Законот за кривичната постапка. Врховниот суд потврди дека објавувањето на правосилните судски одлуки претставува самостојна законска обврска која придонесува за транспарентноста, отчетноста и воедначувањето на судската практика, без да се доведат во прашање правилата за пристап до списите на предметот.

4.7 Закон за заштита на личните податоци (ЗЗЛП)³

Транспарентноста на судството не претставува апсолутно право, туку мора да се остварува во рамнотежа со другите уставно и законски заштитени права и вредности, особено со правото на приватност и заштитата на личните податоци. Во таа насока, Законот за заштита на личните податоци, кој ги транспонира основните принципи на Општата регулатива за заштита на податоците на Европската Унија (GDPR), воспоставува правила за законита обработка на личните податоци, начелата на нивната обработка и

³ Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 42/20,294/21 и 101/25

правата на субјектите на личните податоци. Согласно **член 4**, личен податок е секоја информација што се однесува на идентификувано или идентификувачко физичко лице, додека **член 9** ги утврдува основните начела на обработката на личните податоци. Овие правила претставуваат правна основа врз која се обезбедува заштитата на идентитетот на физичките лица при јавното објавување на судските одлуки, вклучително и преку анонимизација на личните податоци.

Законот не претставува пречка за отвореноста на судството, туку воспоставува правна рамка што овозможува транспарентноста да се остварува без повреда на приватноста и достоинството на граѓаните. При проактивното објавување на судските одлуки или при постапувањето по барања за пристап до информации од јавен карактер, судовите се должни да ги применуваат начелата на законитост, пропорционалност и **минимизација на податоците**, утврдени во **член 9 став (1)** од Законот. Тоа подразбира дека јавно се објавуваат само оние информации што се неопходни за остварување на јавниот интерес, додека личните податоци што овозможуваат директна или индиректна идентификација на физичките лица (како што се единствениот матичен број на граѓанинот, адресата на живеење, контакт-податоците и други идентификатори) се отстрануваат или заменуваат преку анонимизација пред јавното објавување.

Посебно значење има заштитата на **посебните категории лични податоци**, како што се податоците за расното или етничкото потекло, политичките убедувања, верските или филозофските уверувања, членството во синдикална организација, генетските и биометриските податоци, податоците за здравствената состојба и податоците за сексуалниот живот или сексуалната ориентација, за кои **член 13** предвидува посебен режим на обработка. Дополнително, **член 14** пропишува дека личните податоци поврзани со кривични пресуди, казни и кривични дела може да се обработуваат само под услови утврдени со закон и под соодветни заштитни мерки. Поради нивната чувствителност, судовите се должни при јавното објавување на судските одлуки да обезбедат обработката на овие податоци да биде во согласност со Законот, што во практика подразбира нивна соодветна анонимизација или отстранување кога тоа е неопходно за заштита на приватноста. На тој начин се обезбедува јавноста да има увид во судската практика, правното образложение и казнената политика, без непотребно откривање на идентитетот на странките и без создавање ризик од нивна стигматизација.

Дополнително, Законот предвидува дека **Агенцијата за заштита на личните податоци не врши надзор над обработката на личните податоци што судовите ја вршат при извршувањето на нивните судски функции**, со што се обезбедува почитување на уставното начело на независност на судската власт и поделбата на власта. Надлежностите на Агенцијата остануваат ограничени на надзорот над административната обработка на личните податоци што ја вршат судовите како јавни институции.

Следствено, Законот за заштита на личните податоци јасно ја потврдува потребата од воспоставување рамнотежа помеѓу транспарентноста и заштитата на приватноста. Отвореноста на судството не подразбира неограничено објавување на лични податоци, туку обезбедување јавна отчетност преку доследна примена на начелата на **законитост, правичност и транспарентност, ограничување на целта, минимизација на податоците**,

точност, ограничување на рокот на чување, интегритет и доверливост, утврдени во **член 9** од Законот за заштита на личните податоци. На тој начин истовремено се обезбедуваат јавната доверба во судството и ефективната заштита на фундаменталното право на приватност.

4.8 Заклучок: Правна и стратешка рамка за транспарентност на судството

Правната рамка која ја уредува транспарентноста и отвореноста на судството во Република Северна Македонија е сеопфатна и повеќеслојна. Наместо да биде регулирана со еден единствен пропис, транспарентноста е резултат на интегриран нормативен екосистем: општи и секторски закони за судската власт и подзаконски акти кои ги разработуваат практичните механизми. Оваа основа е цврсто поддржана со стратешки документи — примарно **Развојната секторска стратегија за правосудство (2024–2028)** и **Шестиот национален акциски план за Партнерство за отворена власт (2024–2026)** — кои транспарентноста ја позиционираат како хоризонтален принцип и клучен механизам за враќање на јавната доверба.

Архитектурата на овој транспарентен систем се потпира на неколку клучни столбови:

- **Проактивна транспарентност како стандард: Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер** ги обврзува судовите не само реактивно да одговараат на барања, туку самоиницијативно, редовно и лесно достапно да ги објавуваат клучните информации за својата работа.
- **Секторски принципи и институционална отчетност: Законот за судовите и Законот за Судскиот совет** ги поставуваат темелите на јавноста на судските постапки и редовното информирање на граѓаните, дефинирајќи ја отвореноста како базичен принцип на судската власт.
- **Оперативна примена и процедури:** Практичната имплементација е детално разработена во **Судскиот деловник**. Тој ги претвора законските начела во конкретни административни процедури, уредувајќи ги односите со јавноста, пристапот на медиумите во судниците и правилата за анонимизација на одлуките.
- **Дигитална трансформација и правна сигурност: Законот за управување со движењето на предметите во судовите** гарантира автоматизирана распределба на предметите (АКМИС) како основен антикорупциски механизам и наложува задолжително електронско објавување на правосилните пресуди.
- **Баланс на права и реупотреба на податоци:** Транспарентноста не е апсолутна. **Законот за заштита на личните податоци** воспоставува строги правила за анонимизација заради заштита на приватноста во судските постапки. Паралелно, **Законот за користење на податоците од јавниот сектор** овозможува повторна употреба на јавно објавените информации, отворајќи простор за развој на правна аналитика и иновативни дигитални алатки.

Иако постојната правна и стратешка рамка обезбедува извонредно солидна нормативна основа, нејзиното постоење на хартија не е гаранција за високо ниво на институционална отвореност. Ефективната транспарентност во реалноста зависи од доследната примена на овие норми, изградените капацитети за комуникација со јавноста, одржувањето на дигиталните системи и, пред сè, од организациската култура на самите институции. Поради тоа, вистинската оценка на отвореноста на судството бара длабинска анализа на практичното ниво на имплементација на овие обврски во нивното секојдневно работење.

5. Проценка на отвореност на судството

Предмет на анализа

Сите судови во Република Северна Македонија располагаат со сопствени веб-страници, кои се интегрирани во рамките на единствениот Судски портал. Во негов состав се веб-страниците на сите 27 основни судови, четирите апелациони судови, Управниот суд, Вишиот управен суд, како и веб-страниците на Врховниот суд и Судскиот совет, кои се предмет на посебна анализа во ова истражување. Судскиот портал функционира како централизирана интернет-платформа (www.vsrn.mk), хостирана и администрирана од Врховниот суд на Република Северна Македонија. Преку оваа платформа јавноста има единствен пристап до информациите, документите и електронските услуги на сите судови и на Судскиот совет, со што се обезбедува унифицирана структура и стандарден начин на презентирање на институционалните информации. Дополнително, анализирана е и веб-страницата на Академијата за судии и јавни обвинители која е независна и надвор од судскиот портал.

Методологија за оценување на степенот на отвореност на судските институции

Степенот на отвореност на судските институции се оценува преку пет тематски индикатори и соодветни потиндикатори, кои ја мерат достапноста, квалитетот, навременоста и употребливоста на јавно објавените информации. Методологијата е заснована на анализа на официјалните веб-страници на институциите и има за цел да го оцени практичното ниво на транспарентност и исполнувањето на законските обврски за проактивно објавување информации.

Секој потиндикатор се оценува поединечно на скала од **1 до 4**, а конечната оценка за секој индикатор се добива како **аритметичка средина** од оценките на неговите потиндикатори.

Скала за оценување

Оценка	Степен на исполнетост	Опис
1	Неисполнето	Потиндикаторот не е исполнет или информацијата/функционалноста не е достапна на веб-страницата.
2	Делумно исполнето	Информацијата е достапна, но е нецелосна, тешко пронаодлива, не се ажурира редовно или не ги исполнува целосно законските барања.
3	Во голема мера исполнето	Информацијата е достапна, редовно се ажурира и во најголем дел е усогласена со законските барања, но постои простор за понатамошно подобрување.
4	Целосно исполнето	Информацијата е целосна, навремено ажурирана, лесно достапна и претставува пример на добра практика на проактивна транспарентност и дигитална достапност.

Области на оценување (индикатори)

Индикатор 1: Функционалност на Веб-страница и институционални информации

Овој индикатор го оценува квалитетот, функционалноста и информативноста на официјалната веб-страница како примарен канал за комуникација со јавноста. Анализата опфаќа дали институцијата обезбедува основни информации за својата организација, надлежност и функционирање, како и дали тие информации се лесно достапни и редовно ажурирани.

Потиндикатори:

- јасно претставени надлежности на институцијата;
- организациска структура и организациска шема;
- информации за судиите, членовите или раководството;
- територијална надлежност (каде што е применливо);
- контакт информации, работно време и локација;
- пребарливост на содржините;
- функционалност на линковите;
- редовно ажурирање на веб-страницата;
- едноставна навигација и пристапност за корисниците;
- мобилна адаптација на веб-страницата.

Индикатор 2: Проактивна транспарентност

Овој индикатор го оценува степенот до кој институцијата проактивно објавува информации од јавен интерес, надминувајќи го минималниот законски стандард и обезбедувајќи континуирано информирање на јавноста за својата работа.

Потиндикатори:

- годишни програми за работа;
- стратешки документи и акциски планови;
- годишни извештаи за работа;
- статистички извештаи;
- буџет и финансиски информации;
- јавни набавки и годишен план за јавни набавки;
- политики, упатства и интерни процедури;
- архивирани документи и публикации.

Индикатор 3: Транспарентност на судската работа

Овој индикатор ја оценува суштинската транспарентност на институцијата преку достапноста на информации поврзани со вршењето на судската функција и информирањето на јавноста за судските постапки и судската практика.

Кај институциите кои не вршат судска функција (Судскиот совет и Академијата за судии и јавни обвинители), индикаторот се приспособува на нивните законски надлежности.

Потиндикатори:

- објавување на судски одлуки;
- навременост на објавувањето;
- правилна анонимизација на одлуките;
- пребарливост и архива на судските одлуки;
- распоред на судења и дневна листа;
- информации за предмети од јавен интерес;
- соопштенија за значајни предмети;
- објавување на правни мислења, начелни ставови и други акти (каде што е применливо);
- објавување на одлуки, записници, седници и дисциплински постапки (каде што е применливо).

Индикатор 4: Комуникација со јавноста и пристап до информации

Овој индикатор го оценува степенот до кој институцијата обезбедува ефикасна комуникација со јавноста и ги исполнува обврските што произлегуваат од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер.

Потиндикатори:

- лице или служба за односи со јавноста;
- контакт за медиуми;
- редовно објавување соопштенија, вести и известувања;
- прес-конференции и јавни обраќања;
- службено лице за слободен пристап до информации;
- образец за поднесување барање;
- листа на информации од јавен карактер;
- регистар на објавени информации;

- годишен извештај за постапување по барањата за слободен пристап;
- секција со најчесто поставувани прашања (FAQ).

Индикатор 5: Дигитална транспарентност и повторна употреба на податоците

Овој индикатор го оценува степенот на дигитална зрелост на институцијата и можностите за користење на јавно објавените податоци за понатамошна анализа, истражување и повторна употреба.

Потиндикатори:

- статистички податоци достапни во машински читлив формат (Excel, CSV или друг отворен формат);
- можност за преземање на податоците;
- пребарливи бази на податоци;
- електронски услуги достапни за граѓаните;
- интеграција со национални електронски портали и системи;
- користење современи дигитални алатки за информирање и пристап до информации.

Толкување на резултатите

По пресметувањето на оценките за сите пет индикатори се добива вкупна оценка за степенот на отвореност на секоја институција. Покрај квантитативната оценка, за секоја институција се подготвува и квалитативна анализа, која ги идентификува добрите практики, главните недостатоци и клучните препораки за подобрување на транспарентноста. Оваа методологија овозможува објективна споредба помеѓу различните судски институции, идентификување на областите во кои се потребни подобрувања, како и следење на напредокот во нивото на институционална отвореност во текот на времето.

5.1 Врховен суд на Република Северна Македонија

Индикатор	Оценка	Образложение
1. Функционалност на веб-страница и институционални информации	3	Веб-страницата на Врховниот суд обезбедува високо ниво на институционална транспарентност. Достапни се детални информации за надлежностите на Судот, организациската структура, составот на судиите, контактите, кратка биографија на судиите и слика од истите, работното време и останатите основни информации релевантни за јавноста. Содржините се логично структурирани, лесно достапни и овозможуваат корисниците брзо да ги пронајдат потребните информации. Дополнително, веб-страницата нуди секција „Формулари и обрасци“ и можност за електронско поднесување претставки, што претставува позитивен чекор кон подобрување на пристапноста на услугите. Сепак, анализата покажува дека овие

Индикатор	Оценка	Образложение
		функционалности не се целосно развиени. Имено, секцијата „Формулари и обрасци“ не нуди различни обрасци според избраната категорија, туку сите опции водат до истиот образец за барање за пристап до информации од јавен карактер. Исто така, електронскиот образец за поднесување претставки е првенствено насочен кон претставки поврзани со конкретни судски предмети, без можност за едноставно поднесување општи забелешки или претставки за функционирањето на Судот. Дополнително, веб-страницата е изградена на постара техничка платформа и не ги следи целосно современите стандарди за дигитална пристапност и корисничко искуство. Иако овие недостатоци не ја намалуваат значително достапноста на информациите, тие укажуваат на потребата од техничка и функционална модернизација на веб-страницата.
2. Проактивна транспарентност	3	Врховниот суд редовно објавува годишни извештаи за работа, информации за своите активности, статистички податоци, јавни соопштенија и други документи од јавен интерес. На веб-страницата се достапни и одредени публикации и извештаи кои овозможуваат увид во работењето на институцијата. Сепак, не сите категории информации се објавени на унифициран и лесно пребарлив начин, а кај дел од документите се забележува нерамномерна ажурираност и недостиг на информации во машински читлив формат. Поради тоа, институцијата ги исполнува најголемиот дел од законските обврски, но сè уште постои простор за понатамошно унапредување на проактивната транспарентност.
3. Транспарентност на судската работа	4	Врховниот суд обезбедува високо ниво на транспарентност во однос на својата судска практика. На веб-страницата редовно се објавуваат судски одлуки, начелни ставови, начелни правни мислења и други акти со кои се обезбедува воедначување на судската практика. Овие информации претставуваат значаен ресурс не само за правната јавност, туку и за академската заедница и граѓаните. Судот објавува информации за седниците, активности и други настани поврзани со неговото работење, со што значително придонесува кон јавноста и отчетноста на судската власт. Дополнително, судот редовно прикачува и пресуди и одлукитдонесени од ЕСЧП кои се однесуваат на Република Северна Македонија и истите се хронолошки подредени

Индикатор	Оценка	Образложение
4. Комуникација со јавноста и пристап до информации	3	Веб-страницата обезбедува информации за контакт со институцијата, како и редовни вести и соопштенија за активностите на Судот. Достапни се информации за контакт со портпароли на судот (во реалност станува збор за судија одговорен за односи со јавноста во одделот за казниви дела и еден судија во одделот за граѓански дела), контакт од службено лице во канцеларијата за односи со јавност, контакт со овластено лице за заштита на укажувачи како и податоци поврзани со остварувањето на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, што овозможува граѓаните полесно да комуницираат со институцијата. Сепак, одредени елементи кои претставуваат добра практика на современата институционална комуникација, како што се секција со најчесто поставувани прашања (пр. На веб страната има само 9 општи прашања и исто толку кратки одговори), централизирани регистри на објавени информации или поразвиени интерактивни механизми за комуникација, не се доволно развиени.
5. Дигитална транспарентност и повторна употреба на податоците	2	Иако Врховниот суд обезбедува електронски пристап до значителен број информации и судски одлуки, нивната повторна употреба и аналитичка обработка остануваат ограничени. Документите најчесто се објавуваат во PDF формат, без можност за преземање во машински читливи формати (CSV, XLSX или XML), а не постојат ниту отворени бази на податоци или API-интерфејси за автоматска обработка на информациите. Отсуството на вакви функционалности ја ограничува можноста за развој на правни аналитички алатки, истражувања и поширока повторна употреба на судските податоци, што претставува главната слабост во дигиталната транспарентност на институцијата.

СРЕДНА ОЦЕНКА

Заклучок

Со просечна оценка од **3,0 (од можни 4)**, Врховниот суд на Република Северна Македонија покажува **добро ниво на институционална отвореност**, при што во голема мера ги исполнува критериумите за транспарентност утврдени со оваа методологија. Најсилна страна на Судот е транспарентноста на судската работа, особено преку редовното објавување на судската практика и други документи од значење за правната јавност. Истовремено, анализата укажува дека постои простор за понатамошно унапредување на проактивната и дигиталната транспарентност, пред сè преку модернизација на веб-страницата, подобрување на одделни функционалности и обезбедување на податоците во отворени и машински читливи формати. За да се постигне модерна институционална отвореност, фокусот мора да се помести од формално и пасивно прикачување на документи кон интерактивно, структурирано и проактивно споделување на отворени податоци. Таквите подобрувања би придонеле за поголема достапност, повторна употреба на информациите и усогласување со современите стандарди за отворено судство и дигитално управување.

5.2 Судски совет

Индикатор	Оценка	Образложение
1. Функционалност на веб-страница и институционални информации	2	Веб-страницата на Судскиот совет обезбедува пристап до основните институционални информации, вклучувајќи ги надлежностите на Советот, составот на членовите, организациската поставеност, контактите, нормативните акти и други документи од значење за неговото работење. Достапни се информации за членовите на Советот, нивните биографии и мандати, како и податоци за службите на институцијата. Сепак, веб-страницата е изградена на технички застарена платформа, со структура и навигација кои не се во целост усогласени со современите стандарди за корисничко искуство. Одредени содржини се потешко достапни (пр. пребарување на информации за јавни набавки е тешко и практично невозможно без вметнување на информација за бр. на оглас, делот за најчесто поставени прашања воопшто не постои и сл), а дел од линковите и менијата како на пример “информации за јавноста” не функционираат или не овозможуваат интуитивно пребарување на информациите. Иако ги обезбедува основните информации потребни за функционирањето на институцијата, веб-страницата има потреба од техничка и функционална модернизација.
2. Проактивна транспарентност	3	Судскиот совет редовно објавува годишни извештаи за работа, годишни програми, записници, дневни редови, одлуки, огласи и други документи поврзани со неговите законски надлежности. Особено позитивно е што јавноста

Индикатор	Оценка	Образложение
		има увид во материјалите поврзани со седниците на Советот, изборот и разрешувањето на судии, како и други прашања од негова надлежност. Сепак, не сите информации се систематизирани на единствен и лесно пребарлив начин, а кај одделни категории документи се забележува нерамномерна ажурираност. Дополнително, документите претежно се објавуваат во PDF формат, што ја ограничува нивната понатамошна обработка и анализа.
3. Транспарентност на судската работа	4	Судскиот совет обезбедува високо ниво на транспарентност во однос на своите законски надлежности. На веб-страницата редовно се објавуваат дневни редови, записници, одлуки, информации за одржаните седници, огласи за избор и унапредување на судии, како и одлуки поврзани со дисциплински постапки и оценување на судиите кога тоа е дозволено со закон. Значителен дел од седниците се достапни и преку видео-пренос или видео-снимки, што претставува добра практика за обезбедување јавност во работата на Советот. Ваквиот континуиран пристап на транспарентност е за поздравување кој треба да продолжи и понатаму доследно да се применува во работата на Судскиот совет. Друг позитивен аспект е достапноста на јавноста за тоа кој член на Советот како гласа на седниците. Ваквиот пристап овозможува јавноста непосредно да ја следи работата на институцијата и придонесува кон поголема отчетност во процесите на судското управување.
4. Комуникација со јавноста и пристап до информации	2	Веб-страницата на Судскиот совет обезбедува основни информации за контакт со институцијата, како и редовни соопштенија, известувања и информации за одржаните седници и други активности. Достапни се и информациите поврзани со правото на слободен пристап до информации од јавен карактер. Сепак, комуникацијата со јавноста останува на основно ниво и не ги следи современите стандарди за институционална транспарентност. На веб-страницата е објавен само фиксен телефон за контакт, без дополнителни информации за конкретни лица, организациски единици или специјализирани контакти за медиуми и граѓани. Особено значаен недостаток претставува фактот што Судскиот совет сè уште нема назначено или вработено лице задолжено за односи со јавноста . Иако институцијата редовно објавува соопштенија, отсуството на професионален портпарол значително ги ограничува можностите за навремена, координирана и проактивна комуникација со медиумите, граѓанските организации и пошироката јавност, особено во

Индикатор	Оценка	Образложение
		ситуации од висок јавен интерес или во услови на институционална криза. Воспоставувањето на ваква функција претставува една од клучните препораки на Оценската мисија за Судскиот совет, која сè уште не е реализирана.
5. Дигитална транспарентност и повторна употреба на податоците	2	Иако Судскиот совет објавува голем број документи во електронска форма, тие речиси исклучиво се достапни во PDF формат. Не постојат отворени бази на податоци, машински читливи формати (CSV, XLSX, XML) ниту API-интерфејси кои би овозможиле автоматизирана анализа или повторна употреба на информациите. Ваквиот пристап е доволен за информирање на јавноста, но не ги следи современите принципи на отворени податоци и значително ги ограничува можностите за аналитички истражувања, развој на LegalTech алатки и независен мониторинг на работата на Советот.

СРЕДНА ОЦЕНКА

Заклучок

Со просечна оценка од **2,6 (од можни 4)**, Судскиот совет на Република Северна Македонија покажува **помеѓу умерено и високо ниво на институционална отвореност**, при што дел критериумите за транспарентност се исполнети само делумно а дел во голема мера. Највисоко е оценета транспарентноста на работата на Советот, особено преку редовното објавување на дневните редови, записниците, одлуките, видео-преносите од седниците и информациите за гласањето на членовите на Советот, што претставува позитивен пример на институционална отчетност.

Од друга страна, анализата покажува дека постојат значителни слабости во функционалноста на веб-страницата, комуникацијата со јавноста и дигиталната транспарентност. Особено загрижува фактот што Судскиот совет сè уште нема

воспоставено професионална функција за односи со јавноста, и покрај препораките на Оценската мисија и усвоената Комуникациска стратегија. Истовремено, веб-страницата не ги следи современите стандарди за пристапност и корисничко искуство, а објавените информации не се достапни во отворени и машински читливи формати. Унапредувањето на овие сегменти претставува клучен предуслов за зајакнување на транспарентноста, подобрување на јавната комуникација и враќање на довербата во институцијата.

5.3 Основни судови

Индикатор	Оценка	Образложение
1. Функционалност на веб-страница и институционални информации	2	Веб-страниците на основните судови обезбедуваат основни институционални информации, како што се надлежностите на судот, составот на судиите, контактите, работното време и дел од нормативните документи. Сепак, анализата покажува значителни разлики во квалитетот, ажурноста и функционалноста на веб-страниците помеѓу поединечните судови, што укажува на отсуство на унифицирани стандарди за нивно одржување. Кај дел од судовите се забележува дека поединечни секции се нецелосни, застарени или нефункционални. На пример, кај Основниот суд Берово делот за извештаи содржи финансиски извештаи само за 2018 година, додека последниот годишен извештај за работа е од 2022 година. Дополнително, не се достапни информации за лице задолжено за односи со јавноста, туку само општи контакти за судот, а делот „Брзи линкови“, кој треба да овозможи поставување прашања, поднесување претставки и пристап до дополнителни услуги, воопшто не функционира. Од друга страна, постојат и позитивни примери. Основниот суд Тетово обезбедува релативно комплетни информации за судиите, нивните биографии, контактите, портпаролот (судија задолжен за односи со јавноста), лице за контакт со лица со попреченост, како и редовно ажуриран календар на судења. Сепак, и таму одредени функционалности, како секциите за судски преведувачи и судски вештаци, не се оперативни. Најдобар пример претставува Основниот кривичен суд Скопје, чија веб-страница е најсовремена, најажурирана и најфункционална меѓу основните судови. Освен редовното објавување вести, соопштенија и информации за судењата, Судот обезбедува и дополнителни корисни содржини, како релевантна законска регулатива, интерни процедури и практични информации за корисниците. Овој пристап претставува пример на добра практика кој треба постепено да се имплементира и кај останатите основни судови. Генерално, може да се заклучи дека иако сите судови

Индикатор	Оценка	Образложение
		располагаат со веб-страници преку Судскиот портал, нивниот квалитет и функционалност значително варираат. Отсуството на единствени стандарди за содржината, редовното ажурирање и функционалноста резултира со нерамномерно ниво на институционална отвореност и пристапност за граѓаните.
2. Проактивна транспарентност	2	Основните судови во најголем дел објавуваат годишни извештаи, одредени финансиски информации, соопштенија и други документи, но нивото на проактивна транспарентност е невоедначено. Кај дел од судовите недостасуваат актуелни извештаи, стратешки документи или статистички податоци, а содржините не се организирани на унифициран начин. Анализата покажува значителни разлики меѓу судовите – додека некои редовно ги ажурираат своите веб-страници, кај други се достапни само застарени документи или поединечни категории информации. Ваквата неусогласена практика не овозможува еднаков степен на транспарентност низ целата судска мрежа.
3. Транспарентност на судската работа	3	Судовите генерално ги исполнуваат законските обврски во однос на објавувањето на судските одлуки и распоредите за судење. Најголем број судови редовно ги објавуваат судските одлуки преку централизираниот систем, како и дневните листи на судења. Сепак, практичната употребливост на овие информации останува ограничена. Алатката за пребарување на судските одлуки е технички застарена и овозможува пребарување главно преку број на предмет или временски период, што значително го отежнува пристапот на граѓаните до конкретни одлуки. Не постои можност за пребарување преку клучни зборови, вид на предмет, правна област или други критериуми кои би ја направиле судската практика полесно достапна. И покрај тоа што законската обврска за објавување во голема мера се исполнува, квалитетот на пристапот до судската практика останува ограничен.
4. Комуникација со јавноста и пристап до информации	2	Комуникацијата со јавноста значително варира помеѓу судовите. Дел од поголемите судови имаат определени судии или службеници задолжени за односи со јавноста, редовно објавуваат соопштенија и обезбедуваат релативно добри информации за медиумите и граѓаните. Од друга страна, кај голем број помали судови комуникацијата се сведува на основни контакт информации, без јасно назначен портпарол или лице

Индикатор	Оценка	Образложение
		задолжено за комуникација со јавноста. Вообичаено недостасуваат секции со најчесто поставувани прашања, интерактивни електронски услуги или други современи комуникациски алатки. Дополнително, кај повеќето судови не се објавуваат информации за вработените и нивните службени контакти, што дополнително ја ограничува институционалната пристапност.
5. Дигитална транспарентност и повторна употреба на податоците	2	Основните судови обезбедуваат електронски пристап до значителен број информации, вклучувајќи судски одлуки, соопштенија и поединечни извештаи, но нивната дигитална транспарентност сè уште е ограничена на основно ниво. Најголемиот дел од документите се објавуваат во PDF формат, без можност за преземање и понатамошна обработка во машински читливи формати (CSV, XLSX или XML). Дополнително, не постојат централизиран бази на податоци, API-интерфејси или други алатки кои би овозможиле автоматизирано пребарување, статистичка анализа или повторна употреба на информациите. Особено е забележлива нерамномерноста меѓу судовите – додека поголемите судови нудат поширок обем на електронски информации, кај помалите судови дигиталната понуда останува ограничена и често нецелосна. Ваквата состојба овозможува основно информирање на јавноста, но не ги следи современите принципи на отворени податоци и дигитално управување, со што се ограничуваат можностите за развој на аналитички алатки, научни истражувања, LegalTech решенија и независен мониторинг на работата на судовите. Во иднина, потребно е Судскиот портал да се развива како централизирана платформа која, покрај пристап до документи, ќе овозможи и структурирани, машински читливи и повторно употребливи судски податоци.

СРЕДНА ОЦЕНКА

ОСНОВНИ СУДОВИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Заклучок

Основните судови во Република Северна Македонија достигнуваат **средна оценка од 2,4 од 4**, што укажува на **умерено ниво на институционална отвореност**. Анализата покажува дека најголемиот дел од судовите ги исполнуваат основните законски обврски во однос на објавувањето информации и функционирањето на веб-страниците, но нивото на транспарентност е значително нерамномерно. Постојат судови кои претставуваат примери на добра практика, со редовно ажурирани содржини, развиена комуникација со јавноста и високо ниво на проактивна транспарентност, но истовремено и судови чии веб-страници се технички застарени, недоволно ажурирани и со ограничени функционалности.

Највисоки оценки се забележуваат во однос на **транспарентноста на судската работа**, каде редовното објавување судски одлуки и информации за судењата претставува значаен исчекор кон поголема отчетност. Од друга страна, најголемите слабости остануваат **дигиталната транспарентност**, повторната употреба на податоците и неунифицираниот квалитет на веб-страниците. Отсуството на машински читливи податоци, ограничените можности за пребарување и различните стандарди на ажурирање меѓу судовите значително го намалуваат потенцијалот за аналитичка обработка, истражување и развој на современи дигитални услуги.

Во целина, резултатите покажуваат дека постои солидна основа за транспарентно работење, но и јасна потреба од **унифицирање на стандардите за веб-презентација, модернизација на Судскиот портал и понатамошна дигитализација на судските информации**, со цел сите основни судови да обезбедат еднакво ниво на отвореност и пристапност кон јавноста.

5.4 Апелациони судови

Индикатор	Оценка	Образложение
1. Функционалност на веб-страница и институционални информации	3	Веб-страниците на апелационите судови обезбедуваат релативно високо ниво на институционални информации. Кај сите четири судови се достапни информации за надлежностите, судиите, нивните биографии, организациската структура и основните контакти. Генерално, веб-страниците се редовно ажурираат и овозможуваат лесен пристап до најважните информации. Сепак, анализата покажува дека постојат значителни разлики во функционалноста на поединечните секции. На пример, кај Апелациониот суд Скопје веб-страницата е поцелосна и поквалитетно организирана, со редовно ажурирани месечни извештаи, годишни планови за работа и информации за јавните набавки. Од друга страна, кај Апелациониот суд Битола последниот објавен годишен план за работа е од 2020 година, додека кај Апелационите судови Гостивар и Штип одредени секции (како формулари

Индикатор	Оценка	Образложение
		или публикации) се нефункционални или нецелосно ажурирани. Заедничка слабост кај сите апелациони судови претставува застарениот систем за пребарување судски одлуки и нефункционалната алатка за статистичко пребарување, кои значително ја намалуваат употребливоста на веб-страниците.
2. Проактивна транспарентност	3	Апелационите судови генерално ги исполнуваат законските обврски во однос на проактивното објавување информации. Редовно се објавуваат годишни и месечни извештаи за работа, годишни програми, соопштенија, информации за активностите на судовите и календарите на судењата. Кај дел од судовите се објавуваат и финансиски документи и информации за јавните набавки, што дополнително придонесува кон институционалната отчетност. Особено позитивен пример претставува Апелациониот суд Скопје, кој редовно ги ажурира месечните извештаи, годишните планови за работа и финансиските информации. Сепак, степенот на транспарентност не е целосно унифициран. Кај Апелациониот суд Битола не се објавуваат понови годишни планови за работа, додека кај Гостивар и Штип делот за јавни набавки не е редовно ажуриран. Дополнително, најголемиот дел од документите се објавуваат исклучиво во PDF формат, што ја ограничува нивната понатамошна анализа и повторна употреба.
3. Транспарентност на судската работа	4	Апелационите судови обезбедуваат високо ниво на транспарентност во однос на нивната основна судска функција. На веб-страниците редовно се објавуваат распоредите на судењата, судските одлуки, соопштенијата за предмети од јавен интерес и други информации поврзани со работата на судовите. Календарите на судењата редовно се ажурираат, а кај судовите во Гостивар, Штип и Скопје распоредите се достапни и за подолг временски период однапред. Ова придонесува за поголема предвидливост и јавност на судските постапки. Иако системот за пребарување на судските одлуки останува ограничен и технички застарен, тоа претставува слабост на Судскиот портал како централизирана платформа, а не на поединечните апелациони судови. Во целина, ова е најсилниот сегмент во нивната институционална транспарентност.

Индикатор	Оценка	Образложение
4. Комуникација со јавноста и пристап до информации	3	Апелационите судови воспоставиле солидна основа за комуникација со јавноста. Кај сите судови постојат лица задолжени за слободен пристап до информации и контакт за лица со попреченост, додека кај Битола, Гостивар и Скопје се назначени и портпароли или судии задолжени за комуникација со јавноста. На веб-страниците редовно се објавуваат соопштенија и известувања, а достапни се и информации за постапката за остварување на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер. Сепак, комуникацијата останува претежно еднонасочна. Кај повеќето судови секцијата „Најчесто поставувани прашања“ е празна или недоволно развиена, а делот со формулари е ограничен на минимален број административни обрасци или воопшто не функционира. Потребно е значително унапредување на интерактивните услуги и воведување покорисни електронски алатки за граѓаните и медиумите.
5. Дигитална транспарентност и повторна употреба на податоците	2	И покрај тоа што апелационите судови обезбедуваат електронски пристап до значителен број документи, нивото на дигитална транспарентност останува ограничено. Судските одлуки, извештаите и останатите документи речиси исклучиво се објавуваат во PDF формат, без можност за преземање во машински читливи формати или нивна автоматизирана обработка. Дополнително, алатките за пребарување на судската практика и статистичките податоци се технички застарени и не овозможуваат пребарување преку клучни зборови, правни области или други современи филтри. Не постојат отворени бази на податоци, API-интерфејси или други механизми кои би овозможиле поширока повторна употреба на судските информации. Иако сите апелациони судови користат заедничка дигитална инфраструктура преку Судскиот портал, таа сè уште не ги исполнува современите стандарди за отворени податоци и дигитална трансформација на јавниот сектор.

Заклучок

Анализата покажува дека апелационите судови во Република Северна Македонија обезбедуваат **релативно високо ниво на институционална отвореност**, при што најдобро се оценети во областа на **транспарентноста на судската работа**. Најголемиот дел од судовите редовно објавуваат судски одлуки, информации за закажани судења, месечни и годишни извештаи, како и соопштенија за тековните активности. Дополнително, на веб-страниците се достапни основните институционални информации, биографии на судиите и информациите поврзани со правото на слободен пристап до информации од јавен карактер.

И покрај генерално доброто ниво на транспарентност, постојат забележителни разлики во квалитетот и ажурноста на веб-страниците. **Апелациониот суд Скопје** и **Апелациониот суд Штип** се издвојуваат со поцелосно објавување на документи и поажурни содржини, додека кај останатите судови се забележуваат нефункционални секции, неажурирани информации и ограничен број кориснички услуги.

Најизразени слабости се присутни во областа на **дигиталната транспарентност и повторната употреба на податоците**. Сите четири апелациони судови користат ист систем за пребарување на судските одлуки, кој е технички застарен и не овозможува пребарување по клучни зборови или други современи критериуми. Истовремено, документите речиси исклучиво се објавуваат во PDF формат, без машински читливи податоци и без можност за нивна автоматизирана анализа или повторна употреба.

Во целина, **средната оценка од 3,0 од 4** покажува дека апелационите судови во најголем дел ги исполнуваат законските стандарди за транспарентност и обезбедуваат добро ниво на јавност во своето работење. Следниот чекор во нивниот развој не е толку проширување на обемот на објавените информации, колку **подобрување на квалитетот на дигиталните услуги, унапредување на функционалноста на веб-страниците и воведување современи стандарди за отворени податоци**, со што би се достигнало повисоко ниво на институционална отвореност и јавна доверба.

5.5 Управен и Виш управен суд

Индикатор	Оценка	Образложение
1. Функционалност на веб-страница и институционални информации	3	Веб-страниците на Управниот и Вишиот управен суд обезбедуваат солидно ниво на институционални информации. Кај двата суда се достапни информации за организацијата, судиите, контактите и законските надлежности. Вишиот управен суд објавува кратки биографии на судиите, додека Управниот суд покрај листата на судии содржи и информации за поранешните претседатели на судот. Особено позитивен аспект претставува секцијата „Брзи линкови“ на Управниот суд, која нуди поширок опсег на корисни информации од останатите судови, вклучително и детални упатства за

Индикатор	Оценка	Образложение
		користење на Е-ПУС (Електронската платформа за управно судство) . Оваа платформа претставува значаен чекор кон дигитализација на управното судство и значително ја подобрува достапноста на електронските услуги. Сепак, веб-страниците и понатаму се изградени на застарен технички систем, а одредени секции (особено „Формулари“ и „Публикации“) не функционираат целосно или содржат ограничен број информации
2. Проактивна транспарентност	4	Двата суда покажуваат високо ниво на проактивна транспарентност. Редовно се објавуваат годишни програми за работа, месечни извештаи, финансиски извештаи, планови за јавни набавки, соопштенија и други документи поврзани со работењето на судовите. Управниот суд дополнително објавува завршни сметки и обезбедува детални информации за јавните набавки, додека Вишиот управен суд објавува финансиски извештаи (биланс на состојба, приходи и расходи). Кај двата суда се назначени и офицери за заштита на личните податоци, што претставува дополнителен показател за институционална отчетност. Единствените забележани слабости се однесуваат на секциите „Публикации“, кои во најголем дел не се ажурираат или не содржат материјали.
3. Транспарентност на судската работа	3	Управниот и Вишиот управен суд редовно објавуваат информации за закажаните судења, судските активности и судските одлуки. Календарот на судења кај Управниот суд е јасно организиран и се ажурира редовно, додека кај Вишиот управен суд пристапот до распоредот е помалку интуитивен бидејќи бара пребарување преку број на предмет. Најголемата слабост останува заедничка за целото судство – системот за пребарување на судските одлуки. Тој се базира на истата централизирана платформа која овозможува пребарување главно преку број на предмет и ограничен број технички параметри, без можност за пребарување по клучни зборови, правни поими или содржина на одлуките. Ова значително ја ограничува практичната употребливост на богатата база на судска практика.
4. Комуникација со јавноста и пристап до информации	3	И двата суда редовно објавуваат вести, соопштенија и информации од јавен интерес. Обезбедени се контакт информации за службените лица задолжени за односи со јавноста и за слободен пристап до информации од јавен карактер. Управниот суд дополнително има назначено лице за контакт со лица со попреченост, што претставува

Индикатор	Оценка	Образложение
		позитивна практика која не е присутна кај Вишиот управен суд. Од друга страна, ниту еден од двата суда нема јасно определен професионален портпарол, туку овие задачи ги извршуваат определени службени лица. Дополнително, недостасуваат поразвиени алатки за интерактивна комуникација со јавноста, како што се функционална секција со најчесто поставувани прашања (FAQ), електронски форми за комуникација или централизирани регистри на објавени информации.
5. Дигитална транспарентност и повторна употреба на податоците	2	И покрај тоа што Управниот и Вишиот управен суд располагаат со релативно развиени електронски услуги, особено преку платформата Е-ПУС , нивната дигитална транспарентност останува ограничена од аспект на повторната употреба на податоците. Документите и судските одлуки главно се достапни во PDF формат, без машински читливи формати или отворени бази на податоци кои би овозможиле аналитичка обработка и автоматизирано користење на информациите. Недостасуваат API-интерфејси, структурирани статистички сетови и алатки за напредно пребарување, што значително го ограничува потенцијалот за развој на LegalTech решенија, академски истражувања и независен мониторинг на управното судство.

СРЕДНА ОЦЕНКА УПРАВЕН И ВИШ УПРАВЕН СУД

Заклучок

Просечната оценка за степенот на отвореност на Управниот суд и Вишиот управен суд изнесува **3 од 4**, што укажува на **високо ниво на институционална транспарентност**.

Анализата покажува дека двата суда во голема мера ги исполнуваат законските обврски во однос на проактивното објавување информации, обезбедуваат редовен увид во својата работа преку извештаи, планови, судски одлуки, распоред на судења и информации од јавен интерес, а истовремено обезбедуваат и функционални механизми за остварување на правото на слободен пристап до информации. Особено позитивно се издвојува Управниот суд, кој преку платформата **Е-ПУС** воведува дополнителна дигитална функционалност и претставува пример за развој на електронски услуги во судството.

Истовремено, анализата покажува дека и овие два суда ги делат дел од структурните слабости кои се присутни кај најголем дел од судскиот систем. Најизразени предизвици остануваат ограничената дигитална транспарентност и недоволната функционалност на одделни сегменти од веб-страниците, особено во делот на пребарувањето и повторната употреба на судските податоци. Надминувањето на овие недостатоци не бара суштински законски измени, туку пред сè техничка модернизација на судскиот портал, воведување посовремени дигитални алатки и поголема ориентираност кон потребите на граѓаните и професионалната јавност. Со тоа, веќе постигнатото високо ниво на транспарентност би можело дополнително да се унапреди и да се усогласи со современите стандарди за отворено и дигитално правосудство.

5.6 Академија за судии и јавни обвинители

За разлика од судовите и Судскиот совет, чии веб-страници се интегрирани во рамките на единствениот Судски портал, **Академијата за судии и јавни обвинители „Павел Шатев“** располага со **сопствена, самостојна веб-страница**, која не е дел од порталот на судската власт. Веб-страницата е изработена на современа техничка платформа, со модерен дизајн, јасна структура и интуитивна навигација, што овозможува брз и едноставен пристап до информациите. За разлика од најголемиот дел од веб-страниците на судските институции, страницата на Академијата обезбедува подобро корисничко искуство, полесна пребарливост на содржините и функционалности кои се во согласност со современите стандарди за дигитална транспарентност. Иако и кај неа постои простор за дополнително унапредување, особено во делот на отворените податоци и машински читливите формати, генералниот впечаток е дека станува збор за една од најмодерните и најфункционалните веб-страници во рамките на правосудниот систем во Република Северна Македонија.

Индикатор	Оценка	Образложение
1. Функционалност на веб-страница и институционални информации	4	Веб-страницата на Академијата претставува една од најсовремените и најдобро организирани веб-платформи во рамките на правосудниот систем. Информациите се јасно структурирани, навигацијата е интуитивна, а содржините се логично организирани според надлежностите и активностите на институцијата. Достапни се информации за организацијата, мисијата и визијата, Управниот одбор, Програмскиот совет, директорот, нормативната рамка, меѓународната соработка и

Индикатор	Оценка	Образложение
		историјатот на Академијата. Посебна предност претставува фактот што веб-страницата е достапна на македонски, албански и англиски јазик, како и што располага со современ визуелен изглед и добра техничка функционалност. Дополнително, интегрирани се посебни секции за почетна обука, континуирана обука и е-Академија , што значително ја подобрува достапноста на информациите и електронските услуги.
2. Проактивна транспарентност	4	Академијата покажува исклучително високо ниво на проактивна транспарентност. На веб-страницата континуирано се објавуваат годишните програми за работа, извештаи, планови, јавни повици, конкурси за прием на кандидати, известувања од седниците на Управниот одбор и Програмскиот совет, како и голем број информации за реализираните обуки и меѓународните активности. Особено позитивно е што годишните програми се архивирани за долг временски период, што овозможува следење на развојот на институцијата и нејзините приоритети низ годините. Академијата редовно ја ажурира веб-страницата со новости и известувања, што создава впечаток на институција која активно комуницира со јавноста и професионалната заедница.
3. Транспарентност на судската работа	4	Иако Академијата не е судска институција која донесува судски одлуки, во рамките на своите законски надлежности обезбедува високо ниво на транспарентност. Јавно се достапни програмите за почетна и континуирана обука, распоредите на обуките, јавните огласи, резултатите од тестирањата, конечните ранг-листи, правилниците, материјалите за обука и информациите за реализираните активности. Особено значајно е што јавноста има увид во постапките за прием на кандидати, програмите за почетна обука и резултатите од завршните испити, што придонесува кон поголема доверба во процесот на селекција на идните судии и јавни обвинители. Академијата истовремено редовно информира за меѓународните проекти, партнерства и стручни настани, со што овозможува целосен увид во своето работење.
4. Комуникација со јавноста и пристап до информации	4	Академијата воспоставува високо ниво на институционална комуникација со јавноста преку редовно објавување вести, соопштенија, повици, известувања и информации за своите активности. На веб-страницата се достапни јасни контакт информации, како и електронски канали за комуникација со институцијата.

Индикатор	Оценка	Образложение
		Дополнително, Академијата има воспоставено јасна институционална структура за остварување на законските права и обврски поврзани со транспарентноста и заштитата на податоците. На веб-страницата се објавени контактите на службеното лице за посредување при остварување на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, офицерот за заштита на личните податоци, како и офицерот за безбедност на класифицирани информации. Ваквиот пристап придонесува кон поголема правна сигурност, отчетност и доверба во институцијата, бидејќи овозможува граѓаните и другите засегнати страни лесно да ги остварат своите права и да добијат соодветна институционална поддршка. Иако не постои посебна секција со најчесто поставувани прашања (FAQ), целокупната комуникација со јавноста е навремена, систематична и во согласност со добрите практики за институционална транспарентност, поради што Академијата добива највисока оценка во рамките на овој индикатор.
5. Дигитална транспарентност и повторна употреба на податоците	2	Во споредба со останатите институции од правосудниот систем, Академијата покажува највисоко ниво на дигитализација. Воспоставени се функционални електронски платформи, како е-Академија, преку кои се реализираат онлајн обуки, пристап до наставни материјали и електронско учење. Дополнително, веб-страницата обезбедува лесен пристап до голем број документи, програми и публикации во електронска форма. Сепак, од аспект на концептот на отворени податоци, постојат ограничувања. Документите речиси исклучиво се објавуваат во PDF формат, без машински читливи формати (CSV, XLSX или XML), не постојат отворени бази на податоци ниту API-интерфејси кои би овозможиле нивна автоматизирана обработка и повторна употреба. Поради тоа, иако Академијата е значително понапредна во дигитализацијата на своите услуги, сè уште не ги исполнува во целост современите стандарди за отворени податоци и аналитичка употреба на информациите.

Заклучок

Академијата за судии и јавни обвинители е **највисоко оценетата институција** во оваа анализа и претставува пример за добра практика во областа на институционалната транспарентност и дигиталната комуникација. Нејзината веб-страница се издвојува по современиот дизајн, високата функционалност, редовното ажурирање и обемот на јавно достапни информации. Особено позитивни се проактивното објавување на програмите и резултатите од работата, развиените електронски услуги и платформата **е-Академија**, кои придонесуваат кон поголема достапност и ефикасност.

Единствените позначајни ограничувања се однесуваат на областа на **отворените податоци**, односно недостигот од машински читливи формати и алатки за повторна употреба на информациите. И покрај тоа, Академијата претставува пример кој може да послужи како модел за понатамошна модернизација на веб-платформите и дигиталната транспарентност на останатите институции во правосудниот систем.

6 Финален заклучок од анализата

Анализата на веб-страниците и степенот на институционална отвореност на Врховниот суд, Судскиот совет, основните судови, апелационите судови, Управниот и Вишиот управен суд, како и Академијата за судии и јавни обвинители покажува дека правосудниот систем во Република Северна Македонија во изминатите години остварил видлив напредок во областа на транспарентноста. Речиси сите институции редовно објавуваат информации за својата работа, годишни извештаи, планови, соопштенија, судски одлуки или информации поврзани со нивните законски надлежности, што претставува значително подобрување во однос на претходните години.

Истовремено, анализата покажува дека степенот на транспарентност не е рамномерно развиен кај сите институции. Највисоко ниво на отвореност покажуваат Врховниот суд, Управниот и Вишиот управен суд, апелационите судови и Академијата за судии и јавни обвинители, кои обезбедуваат релативно сеопфатни информации за своето работење, редовно ги ажурираат веб-страниците и воспоставиле повеќе механизми за комуникација со јавноста. Од друга страна, Судскиот совет и дел од основните судови сè уште имаат простор за значително подобрување, особено во делот на

институционалната комуникација, функционалноста на веб-страниците и проактивното објавување на информации.

Како најголема системска предност може да се издвојат редовното објавување на судските одлуки, дневните редови, записниците, извештаите за работа, календарите на судења и другите информации од јавен интерес. Кај повеќето институции постојат назначени службени лица за слободен пристап до информации, а кај дел од нив и лица задолжени за односи со јавноста, заштита на личните податоци и други специфични функции поврзани со транспарентноста и отчетноста. Позитивен пример претставува и Академијата за судии и јавни обвинители, чија современа и функционална веб-страница покажува дека со соодветен пристап е можно да се воспостави високо ниво на дигитална транспарентност и корисничка ориентираност.

Од друга страна, анализата идентификува и повеќе заеднички слабости кои се повторуваат кај најголем дел од институциите. Најизразен проблем претставува застарената техничка платформа на Судскиот портал, која не ги следи современите стандарди за корисничко искуство, дигитална пристапност и функционалност. Пребарувањето на судските одлуки и понатаму се заснова на ограничени критериуми (број на предмет или датум), без можност за пребарување преку клучни зборови, вид на спор, правни институти или други аналитички параметри, што значително ја намалува практичната употребливост на објавените информации.

Дополнително, речиси сите институции документите ги објавуваат исклучиво во PDF формат, без машински читливи формати, отворени бази на податоци или API-интерфејси. Поради тоа, иако формално постои јавен пристап до информациите, нивната повторна употреба, статистичка анализа и развојот на современи LegalTech алатки остануваат сериозно ограничени. Ваквата состојба покажува дека дигиталната транспарентност претставува најслабо развиената компонента на институционалната отвореност во правосудството.

Воедно, анализата укажува дека меѓу судовите постојат значителни разлики во квалитетот и ажурноста на веб-страниците. Додека одделни судови, како Основниот кривичен суд Скопје, поставуваат висок стандард на транспарентност и редовно ги ажурираат сите релевантни информации, кај други судови сè уште се среќаваат нефункционални секции, застарени извештаи, нецелосни информации или недоволно развиени механизми за комуникација со јавноста. Ова укажува на потребата од воспоставување единствени стандарди за управување со веб-страниците на судовите, со цел обезбедување еднакво ниво на транспарентност низ целиот судски систем.

Генерално, може да се заклучи дека правосудните институции во Република Северна Македонија денес обезбедуваат **задоволително до високо ниво на институционална транспарентност**, особено во делот на објавувањето информации и исполнувањето на законските обврски. Сепак, следната фаза од развојот не треба да биде насочена кон објавување на поголем број документи, туку кон **подобрување на нивниот квалитет, достапност, пребарливост, стандардизација и повторна употреба**. Модернизацијата на Судскиот портал, воведувањето на современи дигитални алатки, унапредувањето на институционалната комуникација и пошироката примена на принципите на отворени

податоци претставуваат клучните предуслови за натамошно зајакнување на транспарентноста, јавната отчетност и довербата на граѓаните во судската власт.

КОМПАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД НА СТЕПЕНОТ НА ОТВОРЕНОСТ

